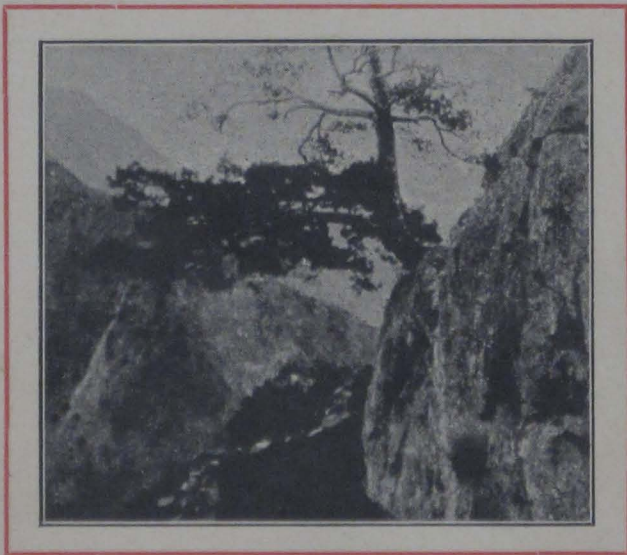

GOTTFRID PALMBERG

ÖVER PAMIR
OCH
HIMALAJA

STOCKHOLM

SVENSKA MISSIONS-FÖRBUNDETS FÖRLAG

Över Pamir och Himalaja

Med svenska missionärer från
Ost-Turkestan

Av

Gottfrid Palmberg

Andra upplagan

Stockholm

Svenska Missions-Förbundets Förlag

Boktryckeri A/B
P. A. Palmers Eftr.
S t o c k h o l m
1 9 2 4

INLEDNING.

Denna lilla broschyr skulle egentligen sett dagen för två år sedan, men av orsaker, som vi här förbigå, blev däruv ingenting. Nu sändes den ut med avsikt icke blott att ge läsaren en inblick i denna äventyrliga färd, vilken ju är att hänföra till missionens vedermodor med anledning av världskriget, utan ännu mera för att få visa, huru den Gud, i vars ärende missionärerna draga ut, troget uppehåller och och bär dem.

Skildringen kan synas alltför ensidigt röra sig om själva resan, men det begränsade utrymmet har ej tillåtit ett vidare berörande av t. ex. folkets liv i dessa ogästvänliga trakter och mycket annat, som kunde varit intressant.

Illustrationsmaterialet är till största delen godhetsfullt lämnat av missionär John Törnquist, som tagit bilderna, de tre första vid vår avresa och de övriga under hans resa samma väg några månader senare. Det hade ju varit önskligt att vi alltigenom kunnat illustrera med bilder från den färd, som här skildras, men som ingen i vårt sällskap hade kamera, finnas inga bilder från den resan.

Gottfrid Palmberg.
Missionär.

NÅGRA FÖRKLARINGAR.

“**V**isste ni inte på förhand någonting om hurudan vägen var?” — Det är en fråga, som ofta ställts till oss, då vi berättat strapatserna och äventyren under resan. Då vi svarat, att vi visste åtskilligt, har man ofta tillagt något, som förrätt icke blott förvåning utan även något av dolt klander, såsom: “Hur kunde ni då ge er av på en sådan färd?” eller något liknande. Man får ej heller begära, att den, som icke kan sätta sig in i vår ställning därute, skall förstå denna vår dristighet. Vi hade levat ödemarksliv i 8 å 10 år. Det främmande klimatet och en envis malaria hade hårt pressat våra kroppskrafter, och andligen kände vi oss ibland rent av försmäktade. Vi hade under krigsåren fått vänja oss vid att på många månader i sträck ej få en rad från hemlandet, och vår hemlängtan hade därvid vuxit sig allt starkare och starkare. Därtill kom också att ett par i vårt sällskap nödvändigt behövde komma hem för att få läkarevård. Med varje månad och år, som gått, hade vår enda väg, nämligen vägen över Ryssland, alltmer tillbomats. I en sådan situation vågar man ganska mycket. Vedermodorna te sig ock betydligt mindre, då man

startar från Ost-Turkestan, än om man skulle göra det från civilisationens förvekligande bekvämligheter. Ingen må dock tro, att vi företogo resan av obetänksamhet. Vårt beslut var fattat efter årslångt övervägande och efter förvisning om Guds fingervisning och svar på våra böner.

FÖRBEREDELSE OCH UTRUSTNING.

Vår resa tog sin början den 22 augusti, men bestyren hade börjat åtskilliga veckor förut. En så ovanlig resa krävde en ovanlig utrustning. Vi måste föra med oss det huvudsakligaste till vårt uppehälle för sex veckor, en större gryta och några mindre kokkärl att koka vår mat i samt något i servisväg, ävensom sängkläder och reskläder för såväl varma trakter som kalla och snöiga. Därtill kom en särskild komplettering för barnen. De små möjligheter och resurser i ett land som Ost-Turkestan ställde de största krav på omtänksamhet och uppfinningsförmåga, och vårt huvudbry förökades ytterligare av den tvingande nödvändigheten att för den svåra vägens skull inskränka vårt bagage till det minsta möjliga. Därtill kom, att vi för bärarnas och de trånga passens skull i minsta möjliga mån fingo använda oss av koffertar och lådor. Vi måste därför packa knyten eller bylten. Till omslag fingo vi bereda oljade dukar. Som vi även sökte uppehålla vårt vanliga arbete, förstås lätt, att dagarna och veckorna före uppbrottet i den pressande värmen

voro ganska mödosamma. Och under nattens stilla timmar fördrevs ofta sömnen av irrande tankar. I drömmen vandrade vi uppe på de höga bergpassen i den tunna luften eller på de smala stigarna utmed de stupande branterna och genom strida floder. Och varje sådan fantasiens och tankens utflykt slutade oftast hos de små, som i sina bäddar sovo sin lugna sömn. Skulle de komma levande över eller skulle något hända? — Man ryste för att tänka tanken ut.

TVÅ VECKORS KARAVANFÄRD ÖVER PAMIR.

Först en hastig presentation av resällskapet, innan vi börja färden. Det utgjordes av en svensk ingenjör, John Witt, som under den bolsjevikiska revolutionen i Ryssland måst lämna sin plats där och med sin familj, hustru och två gossar, 9—10 år gamla, taga sig över till Ost-Turkestan. De övriga resenärerna voro missionärerna Hilda Nordquist, fru Ellen Törnquist med sin sexåriga dotter Birgit samt min hustru och jag med våra tre barn, det ena 4 år, det andra 2½ år och det minsta 6 månader. Således bestod hela sällskapet av 12 personer, 6 barn och 6 vuxna.

Av de upplysningar vi erhållit såväl av infödingar som av engelske konsuln i Kaschgar visste vi att vi skulle kunna komma fram med en karavan de två första veckorna. Kamraterna i Kaschgar hade därför gjort upp med en karavanägare om tillräckligt antal hästar. Karavanen anlände till vår station den 21 augusti. Vi behövde tillsammans 19 hästar. Men en sådan färd får ej anträdas med jämt så många hästar, man behöver, ty ingen vet, vilka eventualiteter, som möta, och

huru många hästar, som komma att stupa. Den väg, vi nu skulle resa, var heller ingen vanlig karavanväg. Den var ock ganska obekant för själva karavanfolket, som därför rustat sig med icke mindre än 5 reservhästar, vilka voro lastade med kraftfoder.

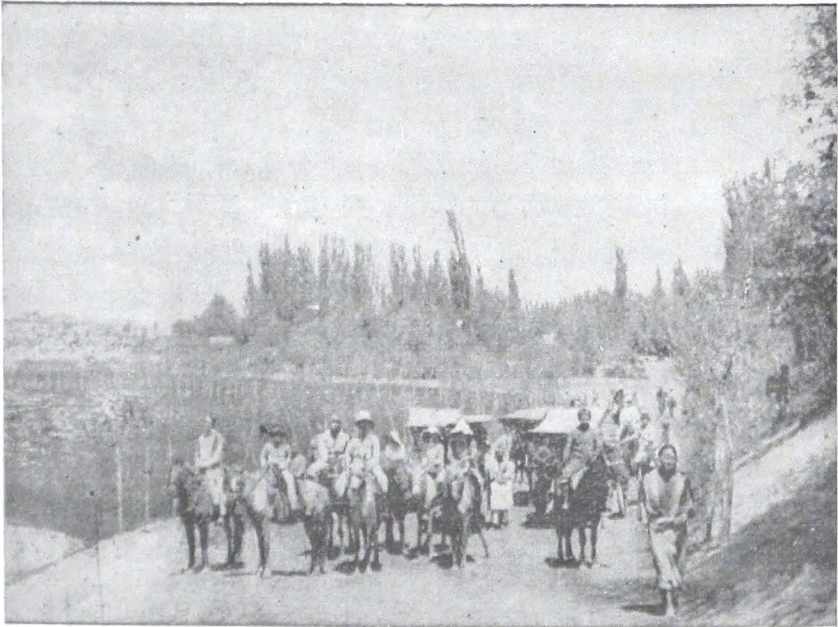
Dagen var nu kommen, då vi skulle begynna vår länge planerade färd, vilken engelska konsuln i Kaschgar kallade "ett absurt vågstycke". Att det var så, förstodo vi också. Ingen européisk kvinna hade förut rest denna väg, och nu bestod största delen av vårt sällskap av svaga, utarbetade kvinnor och små barn. Genom missionär Törnquists hänvändelse till högste mandarinen i Kaschgar hade vi fått ett introduktionsbrev, vari alla myndigheter under vägen ända till indiska gränsen anmodades att bistå oss vid eventuella behov och att, så länge vi voro på kinesisk mark, svara för, att vi hade en man med oss som vägvisare. Vi hade således under början av vår färd åtminstone någon mänsklig hjälp att trygga oss till, men hela vår resa tedde sig i alla fall för oss som ett enda stort beroende av Guds ständiga hjälp och ingripande. Åt honom anförtrodde vi oss också såsom hjälplösa och svaga människor.

Den 22 augusti var en solig och het dag. På missionsstationen hade en stor skara människor samlats för att säga oss farväl. En del skulle också följa oss till vägs. Efter flera timmars jäkt och slit voro vi äntligen färdiga för uppbrott. Men innan vi väl kommo iväg, beredde oss en av småttingarna några minuters ohygglig spänning och oro. Då vi skulle placera småttingarna på hästryggen, saknades nämligen den 2 $\frac{1}{2}$ -årige pysen. Det blev stor uppståndelse. Folk-

hopen genomsöktes utan resultat. Några skyndade till vattendammen i ena änden av stationsgården, andra sökte i buskar och gömslen i trädgården, men förgäves. Det var förfärliga ögonblick för mor och far. Äntligen kom en person inskyndande och meddelade, att den lille var på väg till staden. Då vi skyndade efter, funno vi verkligen, att han hunnit ett långt stycke utåt vägen och att han alltjämt energiskt strävade framåt i den djupa sanden. Det såg ut som om han funnit det hela alltför omständligt och därför tänkt starta till fots. Nu blev han i alla fall återförd och likt de andra placerad på hästryggen, och så satte sig karavanen i gång. Vi voro alla till häst. Witts båda gossar voro djärva nog att klara sig själva på en häst. De övriga småttingarna hade en inföding var, som tog hand om dem på hästryggen, och den lilla 6 månader gamla flickan låg bäddad i en påse, som var öppen på ena långsidan och försedd med starka hängslen, varmed den hängdes om pappas hals. I vårt sällskap befann sig missionär Törnquist, som följde de sina till vägs. Stämningen var den bästa. Vädret var härligt och vägen god. Efter de föregående dagarnas enerverande brådska kändes det som en vila att få sitta på hästryggen. Tanken på möjligheten av att inom tre månader vara i Sverige var också så livande, att oron för vad som under de närmaste sex veckorna förestod, knappast fick något rum hos oss. Barnen voro hänfödda, ty det bar ju av till pappas och mammas land, som de föreställde sig vara mycket underbart. De mindre tänkte sig det målet så snart hunnet, att när vi på aftonen denna första dagen nådde byn, där vi skulle övernatta, och första hästarna svängde in på en

gård, en av dem på sin rådbåkade svenska ropade: "Pappa, mamma, nu till Sverige vi kommit."

Kvällarnas och morgnarnas bestyr voro i motsats till dagarnas tämligen lika för hela resan och kunna därför på en gång beskrivas. De började vid framkomsten med, att vi lyfte ned småttingarna från häst-

De sista, som följt oss, vända om.

Foto John Törnquist.

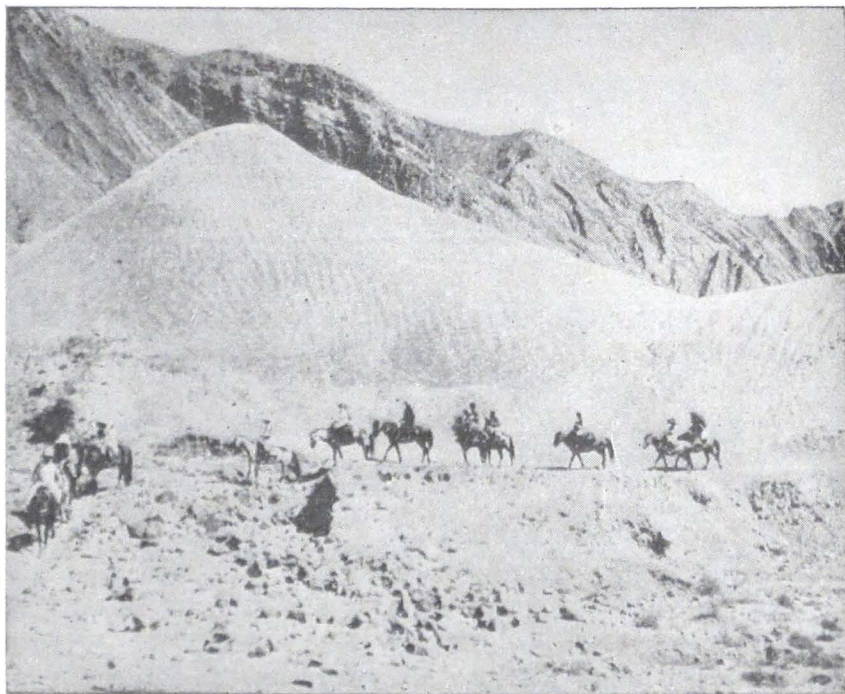
ryggarna och satte dem i säkerhet för de många hästarna. Då vi sedan lossat av bagaget, togs grytan fram och passades in i något stenrös eller gammalt kokhål, och ved och vatten anskaffades, så att matlagningen kunde komma i gång. Så hade vi sedan att surra upp alla sängklädesbylten och vad som behövdes för natten samt göra alla bäddar i ordning. När så

maten blivit färdig och vi ätit vårt egentliga mål för dagen återstod endast att lägga barnen och oss själva. På morgnarna gick det enahanda till fastän delvis i omvänd ordning. Det var ett slit, som var tröttsamt och tålmodsprövande nog för en enda gång, men det måste för oss upprepas fyrtiotvå kvällar och lika många morgnar.

Någon kanske redan är färdig att fråga, vad vi levde av, och därför vilja vi först som sist ge en upplysning därom. Vi hade med oss stora partier bröd, blandat med fett, tunnbakat och väl torkat. Så voro vi försedda med ost, kaffe, te, choklad och socker samt ett parti risgryn och mjöl. Av bergfolket kunde vi här och där få köpa några ägg samt mjölk, fastän den oftast var allt annat än aptitlig. Då vi kommo i närheten av fårhjordar, passade vi på och köpte något får, som vi slaktade, och så hade vi kött för några dagar. Vår matordning var i regel följande: Innan vi startade vid sjutiden på morgnarna åto vi frukost, som huvudsakligast bestod av kaffe eller choklad och bröd. Någon gång mitt på dagen kunde vi taga oss en kort rast på någon plats, där det fanns vatten och bränsle. Då åto vi ost och bröd samt drucko te, som vi kokte mellan några stenar eller invid en bergvägg. På kvällarna intogs vårt egentliga mål, som vanligen bestod av kött och risgryn.

Och nu åter till själva resan. Utrymmet tillåter ej någon utförlig beskrivning av varje dag för sig, utan vi måste inskränka oss till de viktigaste upplevelsena. Vår första dagsled hade fört oss så nära Pamirbergens fot, att vi redan nästa dags förmiddag trädde in i den trånga flodgång, som utgör ingången till de regioner,

som vi skulle färdas i, tills vi nådde Indien. Detta jordens högsta och väldigaste bergområde utgöres av flera olika bergskedjor: Pamir, Hindukusch, Karakorum och Himalaja. Dessa bergskedjor löpa så samman med varandra, att de bilda en sammanhängande bergs-

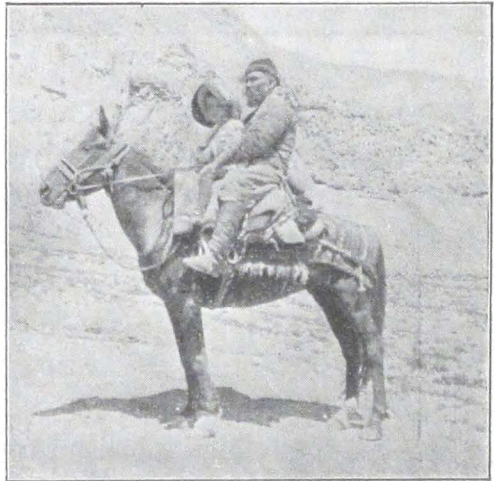
Första dagsleden i Pamir. På sista hästen G. Palmberg med ett paraply till skydd för lillan mot solen.

Foto John Törnquist.

region. Nu hade vi gjort vår ingång där. Hurudan skulle vår utgång bliva? Det stod i den Allsmäktiges händer.

Fram på dagen hade vi te-rast. Då skulle broder Törnquist säga farväl och vända ensam åter för att under några månader framåt hjälpa sin väntade efter-

trädare, Carl Persson, in i språket och arbetet. Hans maka och lilla dotter reste nu, därför att resan på våren, som han ämnade göra, skulle ha varit ännu svårare för dem. Som vanligt visade han även nu prov på sin starka självbehärskningsförmåga. Inga känsloutbrott fingo förekomma. Sedan han anbefallt oss i Guds hand, tog han käckt och hurtigt farväl av oss. Men när han till sist skulle lyfta upp sin lilla Birgit till tjänaren på hästryggen och med kameran än en gång fånga sin älsklings bild, då var intet motstånd möjligt. Tårarna fingo fritt lopp, och han skyndade hastigt bort.

När Birgit sagt farväl till pappa.

Foto John Törnquist.

De följande båda nätterna fingo vi pröva på huru det känns att vara husvillan. Vi hade undvikit att öka vår förut rätt stora packning med något tält, ty vi hade beräknat att för så gott som hela resan kunna komma fram till människoboningar till nätterna och hade hoppats på vackert väder. Men häri blevo vi besvikna. Första aftonen kommo vi visserligen fram till ruinerna av ett nyligen övergivet lerhus, men det gav oss intet skydd. Där stodo vi nu med våra små med natten framför oss, blottställda för den molndigra himlens hot. Regnet hade

redan börjat falla, då karavanmännen med de hästar, som buro bördorna, anlände. Karavanföraren hade, innan vi på morgonen lämnade byn, där vi övernattat, av himmelens tecken börjat ana regnväder och hade lyckats få låna med sig ett gammalt tält. Vilken glädjande överraskning för oss! Mot löfte om en extra penning var han barmhärtig nog att låta oss få låna tältet. Han och de övriga männen fingo reda sig med våra hemgjorda pressenningar, utbredda över sig på marken.

Den andra aftonen valde vi till lägerplats en betesrik dalgång mellan väldiga bergväggar. Under vår väntan på den övriga karavanen började ett stritt regn att falla. Och vindens tjut verkade nästan hemskt i den stora ödsligheten. Småttingarna sutto med förvånansvärt tålamod hopkrupna under de klädesplagg, vi sökt hänga över dem, och den lilla minsta fick skydd under ett paraply. Så kom karavanen, och därmed var det slut med enformigheten. Vid avlastningen varnade vi, att en av hästarnas bördor varit alldeles genomdränkt. Karavanföraren tänkte troligen, att det ej var värt att neka utan erkände öppet, att hästen vid ett tillfälle lagt sig i en flod, som vi under dagen flera gånger måst vada över. Men nu ville olyckan, att i denna börda befanns en brödsäck, tillhörig en av våra tjänare, och han blev nu mycket ond. Visserligen hade hans matsäck icke härmed förvandlats till någon för honom så ovanlig kost, ty infödingarna lägga ofta sitt bröd i vatten, innan de äta det. Men att på en gång ha fått sitt brödförråd för 4 à 5 veckor uppblött, kunde han inte vara belåten med. Det blev stor träta och till sist ett riktigt slagsmål, så att vi måste träda emellan. Men detta var icke det enda äventyret denna dag. Då

vi började med förberedelserna för vår matlagning och fingo fram vår gryta, var det vår tur att bli missnöjda. Den var nämligen så spräckt och sönderslagen, att den var fullkomligt obrukbar. Vi hade således intet att koka vår mat i på flera veckor för ett sällskap på elva personer. Här fanns egentligen bara en enda utväg, och det var att få karavanmännen att släppa till sin gryta. Det gjorde de också, mot löfte om att få använda den så ofta de behövde, sedan vi lagat vår mat. Den aftonen såg det rent av omöjligt ut att få något att äta. Det enda vi kunde få fatt i att elda med var några dvärgbuskar och gräsrötter, som vi revo upp ur jorden. Detta dåliga bränsle gjordes ock av regnet ännu mera otjänligt. Vi voro utan kött och hade därför sänt en man i förväg för att ur de fårhjordar, som vi sport skulle finnas högre upp, köpa ett får, men det blev mörkt, och han hördes ej av. Trötthet och hunger blevo oss övermäktiga, och vi togo därför fram några maggitärningar, överblivna vid utresan för 7 år sedan och det enda i konservväg, vi förfogade över. Det regnade nu så, att vår grynvälling stänkte ur grytan. Och när den äntligen blev färdig, var det endast hungern, som kunde förmå oss att äta den. Om en stund kom den man, som vi sänt upp till fårhjordarna. Han hade med sig ett stackars litet får, som i hållregnet slaktades vid skenet av en ljusstump i en kineslykta, och så fick vårt folk laga mat åt sig.

Tältet, som genast vid karavanens framkomst sattes upp, blev den natten överbefolkat, ty våra män måste då också ha skydd där. Vi lågo nästan packade bredvid varandra bland våra våta kläder. Tältet kunde inte alldeles utestänga det strida regnet. Och kallt

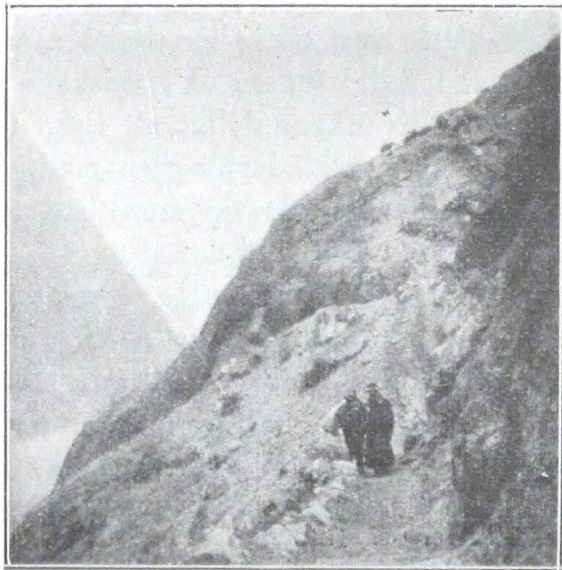
var det. Ingen bör förundra sig över, att sömnen stundtals förjagades av allvarliga och dystra tankar för återstoden av vår resa.

Nästa dags förmiddag var vädret vackert. Vägen gick alltjämt uppåt utmed den förut omnämnda flodbotten, men den var ej så stenröslignande som förut. Vid middagstiden hade vi nått det första bergpasset.* Här hade nattens nederbörd kommit i form av snö, som nu smält, så att vatten och snöslask forsade utför branterna. Vi hade dagen förut hunnit upp en åsnekaravan, som förde säd till en kinesisk fästning 8 á 10 dagsleder upp i bergen. Denna karavan var nu här före oss och hade börjat uppstigningen. Nere från floddalen tedde sig åsnorna, som strävade uppe på höjderna, som små kattor, och det syntes oss som om det skulle vara alldeles omöjligt för dem att taga sig fram. Det blev ej heller lätt för oss, då vi började. Vi hade ej kommit hundra meter uppåt, då vår första häst for överända i snöslasket. Ryttaren säkerställde sig genom att ögonblickligen kasta sig av åt bergsidan, tills hästen kom upp igen. Ett stycke längre upp hade en åsna ramlat och låg tvärs över vägen under sin börda. Att i kritiskt väglag föra en lastad karavan över ett sådant pass kräver icke blott stor påpasslighet och styrka utan även förmågan att raskt kunna välja den bästa utvägen vid oförutsedda eventualiteter. Så hade dessa män gjort. De hade lämnat den fallna åsnan åt sitt öde tills vidare för att med samlad styrka kunna få de övriga välbehållna förbi ännu farligare

* Ett högt bergparti, som man måste över, därför att ingen annan framkomlig väg stått att finna.

ställen längre upp på höjderna. Som åsnan alldeles fyllde upp den smala stigen, måste våra hästar taga sig över hindret bäst de kunde. En del av oss fortsatte att rida, fastän det frestade på att hålla sig kvar på hästryggen, där den slippriga vägen var stupande brant och stycktals gick utmed hiskliga bråddjup. Andra försökte gå, men det stodo de ej ut med så länge på grund av den tunna luften. Längre upp blev terrängen drägligare. Och efter omkring 1 1/2 timmes strävsam marsch hade vi nått höjden, 13,000 fot över havet.

Vägen nedför passet var ännu brantare. Det fanns nu ingen möjlighet att rida. Vi släppte därför hästarna lösa och läto dem gå före oss. Så fick var och en av oss försöka klara sig på bästa sätt. Men innan vi väl hunnit börja nedstigningen, överraskade oss en av

*Från Pamirbergen.
Foto John Törnquist.*

hästarna med en allt annat än trevlig tillställning. Vi hade tagit med oss en stor butelj härlig saft, som vi skulle njuta av under resan. Den förvarades väl omvänd med en del klädespersedlar i en sadelsäck, som var bunden på en av hästarna. Denna häst hade förut

visat sig synnerligen from, men här föll ett riktigt berserkaraseri över honom. Det såg ut som om den gamla kampen tänkte begagna sig av den handlingsfrihet han fått till att göra sig kvitt även sin sidobörda, och han började slå så ursinnigt, att stenarna yrde omkring honom. Sadelsäcken slog honom härvid på sidan, vilket gjorde honom ännu vildare. Till sist skredo både sadel och sadelsäck under hästens buk och träffades då obarmhärtigt av såväl hästens hovar som stenarna, han rusade fram över, tills han äntligen blev kvitt alltsammans. Vår saftbuteljs öde behöver ej vidare beskrivas ej heller behöva vi skildra, huru det såg ut i sadelsäcken. Vi önskade att vi haft en stor pincett eller något dylikt att fiska upp glasbitarna och de saftdränkta klädesplaggen med.

De föregående dagarna hade det regnat, och nu började det åter göra det. Regnet gjorde nedstigningen utför de stupande, steniga branterna ännu besvärligare, särskilt för den som hade en så viktig och ömtålig börda att bära som sitt sex månader gamla barn. Från foten av passet hade vi ännu en dryg timmes ritt i hållande regn till det kirgisläger, där vi skulle övernatta. Vi anlände dock lyckligt dit, men voro naturligtvis alldeles genomvåta. — Vilka hus! Två små lerkåkar, det ena förut tillräckligt befolkat och det andra använt till fårålla. Båda kåkarna hade så dåliga tak, att det på flera ställen regnade mitt igenom dem. Det var dock allt som stod oss till buds. I det ena upptäckte vi emellertid ett hoplagt kirgistält, vilket vi mot löfte om skälig hyra fingo taga hand om. Så hade vi nu tak över huvudet. Vi kommo överens om att nästa dag ligga över här. Stämningen var inte hög. På en

karavanfärd känner man sig tredje och fjärde dagen mer eller mindre sönderbråkad i sin lekamen, och dessutom pressades humöret av det ruskiga vädret.

Det blev en skön vilodag med härligt väder. Vi fingo nu alla våra kläder torra. När vi dagen därpå startade, voro vi alla vid gott mod igen. Vi gingo den dagen över ett pass av ungefär samma höjd som det förut nämnda. Men det var mycket lättare att passera. På förmiddagen dagen därpå kunde vi glädja oss åt en ovanlig natur utmed den flod vi följde. Vi fingo där till vår stora förtjusning se alm och videbuskar och även vilda blommor. Där fanns ock en het källa. Dalgången kantades av väldiga bergmassor, vilka voro mycket imponerande. Men vägen var svår. Den såg ibland ut som ett riktigt stenrös, där de beundransvärda hästarna försiktigt sökte finna fotfäste emellan stenarna. Stundom bar vägen upp på själva bergväggarna. Åtskilliga gånger måste vi taga oss över den brusande floden, vilket ej var utan risk. Det hade vi fått bevis för på morgonen. Då vår karavanförare vid första vadstället kom mitt i floden, blev hans häst omkullkastad av kullerstenarna, som av den starka strömmen ibland komma i rörelse på flodbotten. Både häst och karl försvunno för ett ögonblick. De kunde dock lyckligt taga sig upp ur det kalla vattnet. Efter det äventyret blev varje övergång mera än förut en nervspänning för far och mor, tills de sågo barnen välbehållna över.

Väl hade vi sett, att det burit uppåt hela dagen, och vi hade tyckt synd om våra hästar vid deras flåsande, men huru högt vi kommit, förstodo vi ej riktig, förrän vi på aftonen hunnit fram till ett kirgisläger och

skulle börja vårt vanliga kvällstök. Det minsta arbete vållade andnöd, och köttet i soppan blev aldrig ordentligt kokt. Kirgiserna, som för betets skull dragit sig hitupp med sina hjordar för några veckor, voro också mer eller mindre blåa i ansiktet och ledο av den tunna luften. Bitande kallt var där också, så att vi måste taga fram våra vinterkläder.

Kirgisläger.

Foto John Törnquist.

Natten här blev full av oro och ängslan. Kirgiserna hade visat oss stort tillmötesgående och utrymt två präktiga tält åt oss. I dessa tält redde vi våra viloläger för natten. På förnatten kom ingenjör Witt hastigt in i vårt tält och väckte oss med orden: "Skynda er och kom in till oss! Jag vet inte huru det är med Hilda." Vi skyndade in, och där låg syster Hilda Nordquist avdomnad, blå i ansiktet och med ytterligt svag puls. Här befunno vi oss i en situation, som

nästan kunde kallas förtvivlad. Ur vårt medicinförråd gävo vi henne stimulerande medel. Ur djupen av våra hjärtan stego böner upp till Gud om förbarmande. Och han gjorde barmhärtighet med oss. Ingen kan fullt förstå, huru vi denna natt längtade efter morgonen. Sömnen fördrevs hos oss litet var av oro och fruktan för en ny attack, och en del av oss hade dessutom också känning av bergsjukan. Under natten föllo massor av snö, och vi undrade, hurudan dagen skulle bliva.

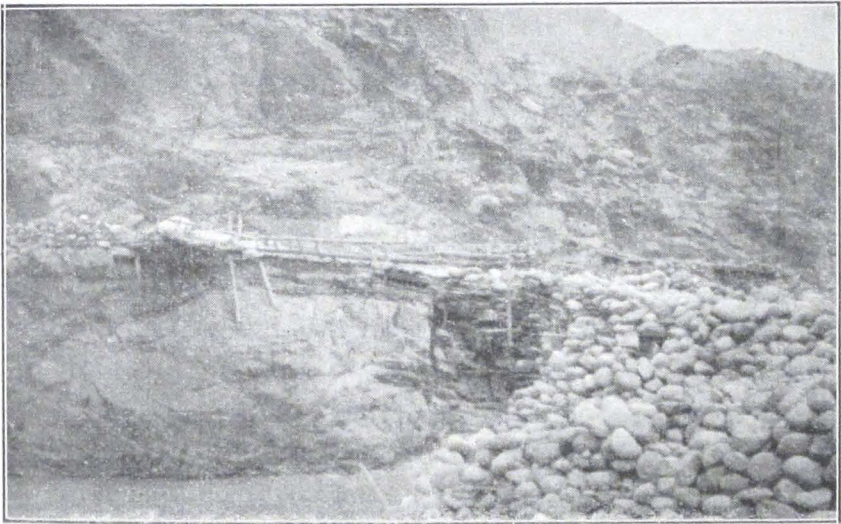
Nattens oro hade gjort oss åtskilligt nervösa, och vi stego upp tidigt för att så fort som möjligt komma iväg. Men under natten hade fem av hästarna under sitt fåfänga sökande efter bete i snön gått sin väg och det tog timmar, innan våra män funno dem i bergen. Vi kommo därför ej åstad förrän vid åttatiden på morgonen. Syster Hilda var nu jämförelsevis kry igen men måste röra sig så litet som möjligt. Barnen, som sovit rätt bra hela natten, voro vid gott humör, då de äntligen blevo riktigt vakna, men det hastiga förflyttandet in i en sådan vinter var ju litet oförklarligt för dem.

Så sattes karavanen i gång. Av kirgiserna hade vi fått en ny, pålitlig vägvisare, vilket var absolut nödvändigt, ty varje spår av väg var borta, och snön föll alltjämt i massor. Det bar uppåt ett par timmar, och vid varje avsats undrade vi, om vi ej nått krönet. Men alltjämt avtecknade sig i de gråa snömolnen nya stigningar mot höjden. Och så fortsatte vi i nära fem timmar. Det var så att man till sist höll på att gripas av förvirring och falla i förtvivlan. Huru ömt vi än kände det för de stackars hästarna, då vi hörde deras flåsande, måste vi låta dem bära oss, ty blott några

steg gjorde oss andfådda och blåa i ansiktet. Läpparna svällde och kändes torra, och en del av oss hade svår huvudvärk. Vår vägvisare var beundransvärd. Han gick vart enda steg och tycktes finna vägen, om han än gått med förbundna ögon. För oss syntes icke ett tecken till väg i dessa ohyggliga stenmoras, överhöljda av det tjocka snötäcket. De mindre barnen sovo lyckligtvis bort den mesta tiden. Men den lilla minsta var vaken en gång och var hos mamma och fick mat i närheten av höjden. Troligen är hon ensam bland småttingarna i Europa om att ha diat på hästryggen nära 20,000 fot över havet. Den sexåriga Birgit Törnquist hade här en svår dag. Huden i hennes lilla ansikte var väderbiten och söndersprucken, och här uppe i den tunna luften och yrvädet sved det, så att tårarna runno.

Äntligen voro vi vid krönet av vårt högsta bergspass, Jengi davan, som enligt generalstabens karta, som vi köpte i Indien, är 20,000 fot högt, d. v. s. nära tre gånger så högt som Sveriges högsta bergstopp. Med en känsla, som en människa erfar, då hon finner utväg ur en överhängande fara, började vi nedstigningen. Vägen var på många ställen stupande brant, men ej värre, än att vi kunde hålla oss kvar på hästryggen. Om en stund började vi komma ut ur snömolnen. Solen glänste fram, och ju längre nedåt vi kommo ju bättre blev väglaget. Vi befunno oss nu på solsidan, och där hade snön smält. Vid tvåtiden nådde vi ett kirgistält, där vi kokade te och åto ur vår matsäck. Där hade vi gärna velat vila oss en stund, men vår vägvisare talade om "lång väg", varför vi måste skynda. Och att han hade rätt, det kunde vi intyga på kvällen,

då vi efter nära 12 timmar på hästryggen äntligen voro framme vid ett obebott kirgistält. Eftermiddagen hade också varit påfrestande, ty vi nödgades även då taga oss över ännu ett bergpass, och senare delen av vägen hade varit sådan, att hästar och människor måst klättra var för sig. Barnen hade på eftermiddagen varit vid bästa humör och haft särskilt roligt åt de hundratals murmeldjur, som sutto och kikade i sina hålor på berg-

En ruskig bro.

Foto John Törnquist.

sluttningarna. Att vilan efter en sådan dag var skön, behöver ej sägas. Vi stordes dock gång på gång av våra stackars uthungrade hästar, som föregående natt gått förlustiga sitt bete och här förgäves bland stenar och grus sökte något att stilla sin hunger med. De angrepo flera gånger tältets vassmattor genom den söndriga tältduken.

Dagen därpå voro vi framme vid Tashkurgan, ett samhälle bland bergen med en kinesisk och en rysk fästning. En engelsktalande inföding, som är engelska konsulatets i Kaschgar representant på denna plats, mottog oss i sitt hus. Här stannade vi över en dag och blevo bl. a. bjudna på kinesmiddag hos kinesiska ämbetsmannen.

De följande dagarna hade vi betydligt bättre väg och tillryggalade första dagen över sex svenska mil för att slippa ligga ute på natten. Under dagen var undertecknad jämmerligt sjuk, och på natten blev det ingenjör Witts tur. Andra dagen nådde vi efter en lång stigning gränsbevakningen, som utgöres av en grupp kinesiska soldater och en dito indiska. De leva några stenkast från varandra i tält och ha en mycket isolerad och trist tillvaro här inne i de ödsliga bergen. Vårt rekommendationsbrev från högsta mandarinen i Kaschgar hade överallt förut, där vi visat det, gjort god effekt, men här tycktes det ha förlorat sin verkan. Den kinesiske befälhavaren, en fördärvad opierökare, reagerade ohjälpligt mot alla våra försök att få honom att göra något för oss. En bitande, kall vind svepte fram i dalgången, så att vi kunde ej gärna sätta i fråga att få låna tältet av vårt folk och låta dem ligga ute på marken, som helt säkert komme att frysa under natten. Som en sista utväg beslöto vi att träda i underhandling med manskapet, som, det måste sägas, var mycket respektingivande. Det utgjordes av en samling av de mest råa typer man kan tänka sig, smutsiga och ruskigt klädda, så att man kunde tro sig ha kommit in i en rövarehord eller bland förvisade brottslingar. Men underbefälhavaren, en man från Jarkend, var

en hygglig man, då man kom till tals med honom, och han förmådde ena tältets innehavare att utrymma det åt oss och söka tränga in sig i de övriga tälten. Nu hade vi således rum. Men det såg allt annat än inbjudande ut. Där hade tydligen ej varit fråga om städning på många månader. Och soldaterna hade tagit med sig endast de paltor de behövde för natten. Det övriga bohaget skulle vara kvar, menade de. Där lågo kokkärl, bajonetter och andra vapen, avlagda soldatmössor, skor och klädespaltor runt om i tältet. Genom en förnyad hänvändelse blevo vi emellertid kvitt skräpet, men de fula orden och det sätt på vilket lumporna kastades ut ur tältöppningen gävo tillkänna, att vi satt soldaternas tålamod på ett hårt prov. Efter en i hast utförd generalstädning flyttade vi så in i det rymliga tältet och kunde även placera vår gryta över en brasa i mitten av detsamma. Så hade vi då fått tak över huvudet. Så trevligt var det inte, ty smutsen på tältets insida och den vedervärdiga lukten voro vämjeliga, men man fick här lägga bort att vara klemig. Den aftonen förestod också det pinsamma moment, som flera gånger måste upprepas under vår resa. Vi behövde kött, och ett av soldaternas får fick släppa livet till för detta vårt behov. Att taga ett av dessa människokära och fromma djurs liv kändes så grymt, att man nästan hellre velat svälta.

Följande dag var marken frusen som sten, och det var bitande kallt, innan solen kommit så högt, att dess strålar nådde oss över de väldiga bergväggarna. Vi togo den dagen två dagsleder, varför det blev sena kvällen, innan vi nådde kirgislägrät vid foten av det pass, Kilikpasset, som vi dagen därpå skulle taga oss

över. I de två rymliga tälten fingo vi dela rum med kirgiserna, och vi fingo också begagna deras eldstad för vår matlagning, sedan de värmt upp och på sitt sätt ystat kvällsmjölken, som hjordarna lämnat. Vi hade det bra hos dem, men det blev ändå dåligt med sömnen för de flesta av oss. Vi befunno oss på omkring

13,000 fots höjd och hade mer eller mindre kännning av bergsjukan: huvudvärk, hjärtklappning och diarré. Dessutom var marken omkring tälten så inpyrd av spillning från de stora fårhjordarna, som vid mjölkningen hålla till där, att den stickande, fräna lukten t. o. m. störde sömnen för den, som ej var van vid den.

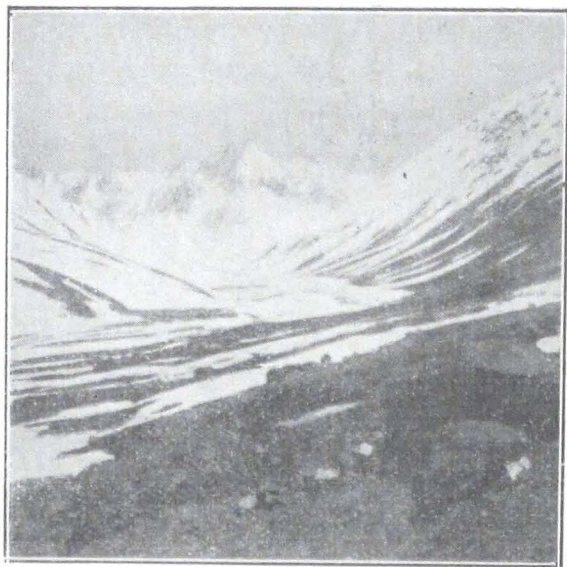

Mintekapasset. Missionär Törnquists häst, då han till följd av bergsjukan måste vända om och sändas de elva dagslederna hem igen.

Foto John Törnquist.

På morgonen sade den vägvisare, som ledsagat oss de senaste dagarna, farväl och vände om, ty vi hade nu nått gränsen för det kinesiska området. En av kirgiserna följde oss välvilligt över passet. Detta pass, som är omkring 15,000 fot högt, är under vintermånaderna omöjligt att passera på grund av de kol-

lossala snömassor, som samla sig här. Postbuden måste den tiden taga sig över ett annat pass, vid namn Minteka. Nu var emellertid Kilik jämförelsevis lätt, och vi hade ett par intressanta timmar, då vi färdades fram uppe på platån. Vi redo stycktals fram över gräsbevuxna sluttningar, smyckade med åtskilliga för oss obekanta blommor. Särskilt fästes vår uppmärksamhet vid ett slags praktfull, blommande mossa. Träd saknades naturligtvis alldeles. Vädret var klart med strålände solsken, varför vi från de olika höjderna hade en utsikt, som var värd stora uppoffringar. Likt ett oöverskådligt läger med svarta och gråa tält i jättedimensioner tecknade sig bergtopparna så långt ögat nådde, och de många

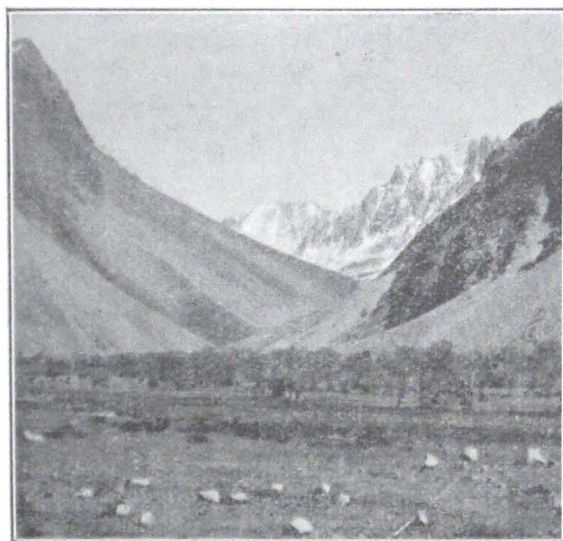

Ett majestätiskt panorama.

Foto John Törnquist.

snö- och iskrönta hjässorna, som här och där dominerade i höjd, gjorde det hela till ett övermåttan storartat och majestätiskt panorama. Vi spejade naturligtvis mest åt söder. Att med annat än flygmaskin komma över denna vidunderliga terräng syntes oss omöjligt. Och dock förfogade vi icke över några andra resurser än hästarna och våra egna ben.

Vid början av nedstigningen passerade vi gränsen mellan Kina och Indien. Den var markerad genom meterhöga stenpyramider. Om en stund kommo vi ner till den flod, som vi för aftonen skulle följa och som hade motsatt riktning mot de föregående, vilka alla runnit till Ost-Turkestan. Här höllo vi rast, ty vår kamrat Hilda Nordquist var nu åter mycket medtagen. Ansiktets blåa färg och de svällda läpparna gjorde henne

En dal med vacker natur och riktig sommarluft, där vi tältade.

Foto Mr Gabriel.

nästan oigenkännlig och vittnade om, att hon led svårt. Vi försökte bereda henne vila emot ett par stora stenblock, men det blev ingen ro. Hennes svaga, jagande puls gjorde oss förskräckta, och själv sade hon, att hon ej trodde, att hon skulle komma levande över. Vi bröto därför snart

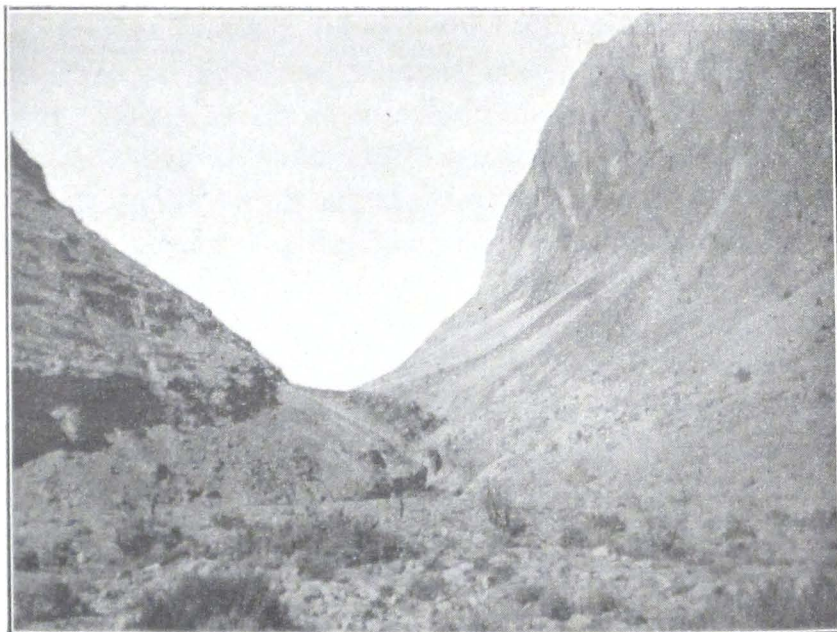
upp igen. Det såg i högsta grad riskabelt ut att sätta henne på hästryggen, men intet annat var att göra. Vår enda stora tröst var emellertid, att vi nu enligt folkets beskrivning skulle komma till lägre trakter.

Vägen vi hade att tillryggälägga under eftermiddagen var mycket svår. Den gick genom idel stenmoras. Och där och var fanns blott en smal stig ut-

med förfärliga stup och branter. Men utför bar det, och det riktigt ändå. Vid sextiden tältade vi i en dal med vacker natur och riktig sommarluft. Denna plats låg bortåt sextusen fot lägre än det berg vi under dagen passerat. Floden, som vi följt hela aftonen och vars sövande dån vi hört timme efter timme, där den kastade sig utför branterna vid vår sida, flöt här lugnare, men det tjocka skumtäcknet bar vittne om, hurudan färden varit. Vi hade här en ovanligt skön kväll. Det låg nästan något sagolikt och idylliskt över vår tillvaro här. Vid jämförelse med de kala och ogästvänliga trakter, vi dagarna förut hade färdats i, kunde man här i denna ljumma, sköna luft, på en frodig gräsmatta och under en dunge pil och sälg nästan tro sig ha gjort en trollfärd denna sista dag. Vi lagade oss god mat, och i skenet av en stor stockeld tumlade barnen om i yrande lek. Deras muntra stöj gav eko i de ödsliga bergen runt omkring oss.

Efter en skön natts vila bröto vi glada i hågen och fria från bergsjukan upp för vår sista dag med denna karavan. Vägen var svår, så att det på många ställen var oss alldeles ofattligt, huru hästarna kunde taga sig fram. En av de hästar, som buro bördor, föll emellertid den dagen och rullade utför en ansenlig sluttning ned i en flod, där han blev liggande på sterna, men underligt nog inte värre fördärvad, än att han kunde hjälpas upp och fortsätta. Att vägen fortfarande bar nedåt förstodo vi därav att bergväggarna på båda sidorna om oss voro skyhöga, ävensom därav att utmed floden funnos videbuskar och till och med björk och rönn. Vi kände det för resten, då vi rörde oss.

På aftonen voro vi framme vid målet för denna dag, en liten by inne i bergen, vid namn Misgar. Misgar har blivit en märkvärdig by, ty där finns det telefon och telegraf. Indiska regeringen har för konsulatets i Kaschgar räkning låtit uppföra dessa ledningar dit och har en engelsk telegrafist placerad där. Denne man, en verklig gentleman, vid namn Gabriel, mottog

Vi började komma ned på skaplig höjd.

Foto mr Gabriel.

oss på ett utomordentligt sätt. Han lät t. o. m. utrymma sitt eget lilla stenhus för vår räkning.

Efter jämt två veckors sällskap med vår karavan skulle vi nu skiljas. Det var med en hugnesam känsla vi lastade av våra hästar för sista gången — icke blott därför, att vi nu hade blott tredjedelen av vår svåra

resa bakom oss, utan även för att vi skulle slippa förorsaka dessa djur mera lidande genom att lägga våra bördor på deras såriga ryggar. Ingen, som ej sett det, kan göra sig en föreställning om karavandjurens hårda lott. Utmagrade som skelett och ofta med ryggen och sidorna fulla av stora sår, som för varje dag bli allt djupare, måste de gång på gång spänna sina muskler till det yttersta. Och om deras grymma och tragiska slut vittna de många skelett, som ligga utmed karavanvägarna. När det arma djuret till sist stupar och ej förmår resa sig mer, lämnas vanligen det olyckliga offret att dö en kvalfull död, omgiven av väntande gamar och rovdjur. Och för dessa deras ohyggliga lidanden tyckas karavanförarna oftast vara känslolösa. Vi hade nu alla, såväl människor som djur, lyckligt nått detta vårt mål, och våra stackars hästar skulle här få vila någon vecka, innan de vände åter, lastade med bördor för engelska konsulatets räkning.

RESANS STÖRSTA KRAFTPROV.

Målet för den karavanresa, vi nu avslutat, var utgångspunkten för den svåraste och mest fruktade delen av hela vår färd. Beskrivningen på de närmaste sex dagarnas väg lydde kort men respektingivande: "Inga djur kunna användas, man måste gå och bagaget bäras." För att inrätta oss för detta nya färsätt måste vi således stanna över en dag. Våra större bylten måste packas om, ty intet fick väga mera än omkring 30 kg. Det såg mörkt ut att få ihop det antal bärare, vi behövde, ty vi sågo ej många människor till, och dessutom kom nu vår språkkunskap till korta. Det hjälpte ej att t. ex. ingenjör Witt behärskade fem olika språk. Dessa människor talade sitt eget språk och kunde ej något annat. Men vår utmärkte vän mr Gabriel åtog sig att ordna den saken. Och ännu mera, han lovade att söka övertala 4 à 5 hästägare att följa oss med sina hästar de första dagarna och att även söka förmå miren (konungen i det område vi hade framför oss) att sända några riddjur emot oss sjätte dagen. Denne vår osjälviske väns hjälp

i både det ena och det andra var ovärderlig, icke minst hans goda och erfarna råd.

Så randades den dag, då vi skulle börja denna fruktade färd. Vi väcktes i tidiga morgonstunden av våra bärares högljudda parlamentering utanför. De hade således kommit i god tid, troligen för att var för sig utvälja den lättaste bördan.

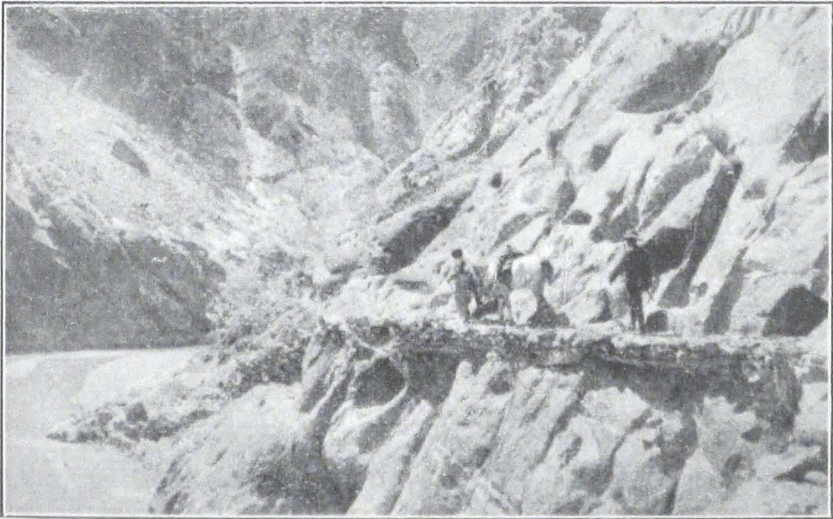
Det var med ett visst allvar, vi denna dag redde oss till uppbrott. Vi hade prövat på så pass mycket under de två veckornas karavanfärd, att vi hade anledning känna respekt för den väg, vi de närmaste dagarna skulle passera, ty den skulle utgöra den svåraste delen av hela resan. Vi kände därför ett särskilt behov av att, såsom vi varje morgon brukade göra, sluta samman med varandra och anbefalla oss i den Allsmäktiges hand. Under de båda gångna veckorna hade vi flera gånger i "Dagens Lösen" mött ord, som varit såsom direkt sända till oss. Och denna dag, den 8 september, läste vi: "De stapplande omgjorda sig med kraft." Återigen ord, som träffande och betydelsefullt passade in på oss. Ty visst voro vi som stapplande inför vad som förestod, men i orden gömdes också en påminnelse om var kraft fanns. Det andra språket började: "Hans verk äro vi." Dessa ord verkade icke blott trosstärkande för stunden, utan de fördrevo även fruktan och ingåvo mod och lugn för hela dagen.

Stunden för vårt uppbrott från denna plats var nu inne. Våra bärare, som fått taga hand om bagaget, stodo färdiga med var sitt bylte. Men vi hade även bördor, som ej kunnat packas förut, nämligen barnen, som nu också skulle bäras. Vi hade måst tänka även på detta vid vår utrustning och hade därför till de

mindre sytt säckar, så passande som möjligt. I dessa säckar placerades nu de små och hängdes på ryggen på var sin "berggubbe". Vi undrade mycket, huru det nu skulle gå med småttingarnas mod, ty dessa bärare med sitt långa, tovigga hår, sin ovanliga klädsel och sitt mer eller mindre vilda utseende voro så respektgivande, att en fullväxt människa skulle känt sig kuslig till mods vid en dylik situation. Men de små voro nu som under hela resan beundransvärda i att visa tålmod och behärskning, huru de än behandlades. Den lilla sex månader gamla flickan måste nu också överlämnas åt en sådan bärare, ty vi varken orkade eller vågade bära henne utmed de bråddjup, som vi hört talas om skulle möta oss. Men henne ville ingen taga. Något skäl angåvo de ej. Möjligen kände de sig förlägna och en smula generade inför uppdraget att taga hand om ett spädbarn. Men det kan också hända, att de drogo sig för ansvaret. De togo emellertid hellre en oformlig börda, som vägde fyra gånger så mycket. Till sist valde vi emellertid ut en man, som vi tyckte såg hyggligast ut, och hängde påsen med den dyrbara skatten om hans hals, och han höll till godo.

För oss äldre hade det blivit väl beställt, ty vår oförgätlige mr Gabriel hade fått ihop så många hästar, att vi fingo var sin. Därtill hade han även skaffat en man, som kunde så pass ost-turkiska, att vi kunde göra oss förstådda med varandra, och denne medföljde som tolk. Så sattes karavanen i gång. Den bestod av 27 bärare och 7 hästar. En av våra tjänare, som hade egen häst, försökte föra med sig den också. Ur hjärtats djup uppsteg nu hos var och en av oss åter

en suck, en bön till Gud: "Herre, förbarma dig över oss och låt allt gå väl!" Vi kände och förstodo, att vi nu mera än någonsin förut helt och hållet måste överlämna oss åt Guds barmhärtighet. Och tilliten till Herren var det, som gjorde, att mor och far kunde vara så pass lugna, då de sågo sina små, det käraste de ägde på jorden, bäras i väg i en säck på ryggen av dessa okända och ruskiga individer.

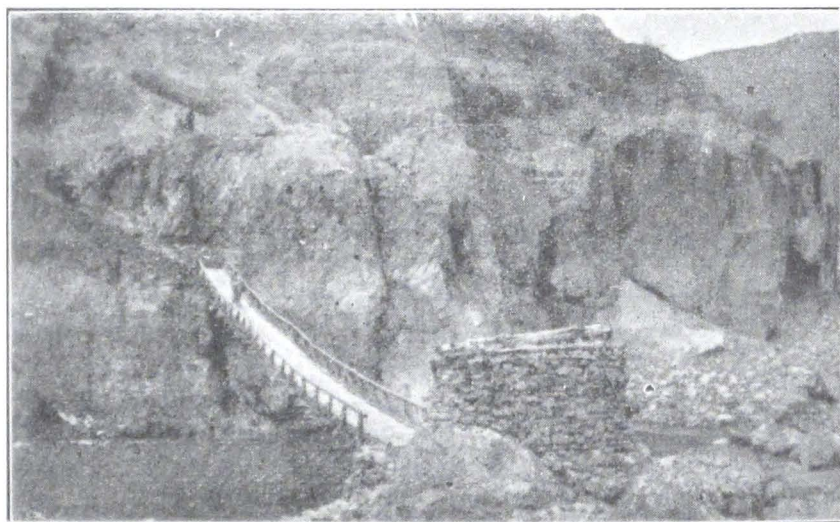
Vägen, byggd av stockar och stenar på bergväggen.

Foto John Törnquist.

En utförlig beskrivning av de sex dagarnas strapasser och äventyr i följd skulle bliva alltför vidlyftig, och vi få därför inskränka oss till ett omnämnande i sammandrag.

Vägen gick stundom något så när jämn men ofta uppför och utför väldiga branter, där man på ena sidan hade bergväggen och på den andra svindlande bråddjup. Det förekom till och med, att vägen bestod

av trästockar, som vilade på i bergväggarna inslagna järnstänger. På dessa med ris och jord övertäckta stockar fick man utan något räcke utanför gå förbi stupande avgrunder. Men vägen var överallt säkert byggd under indiska ingenjörers ledning. Huru detta tillgått på en del ställen var för oss en gåta. De primitiva repbroar, vilkas blotta omnämmande frestar på nerverna för den, som sett dem, begagnas ej mera.

Den första hängbron.
Foto John Törnquist.

De äro ersatta med präktiga broar, hängande på grova ståltrådslinor, spända emellan bergväggarna på ömse sidor om respektive floder och massivt inhuggna där. Det lär icke vara förenat med någon risk att gå över en sådan, men nog frestade det på nerverna, när bron kom i gungning och man såg den brusande floden under sig.

Våra hästar kunde vi utnyttja mera än vi vågat hoppas. De första dagarna redo vi kanske lika mycket

som vi gingo. Där det ej gick att rida, fingo ägarna, som följde med, föra dem över. Det såg rent av fullkomligt omöjligt ut ibland. Vid ett par tillfällen gingo vi utför sådana branter, att männen ansågo det rådigast att gå efter hästarna och hålla i deras svansar för att hästarna ej skulle falla över. Några gånger

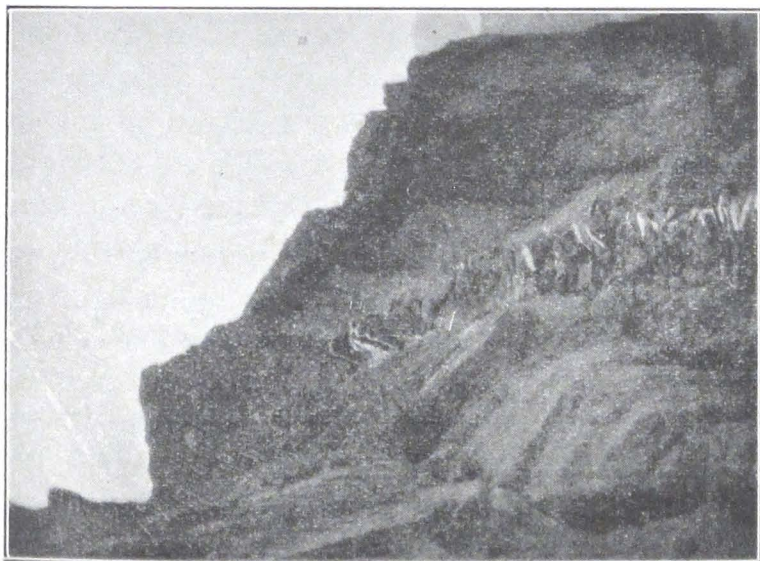
Väldiga branter.
Foto mr Gabriel.

befanns det vara alldeles omöjligt att föra fram dem på vägen. Då måste männen rida ned i floden, som på ett par ställen var så djup, att blott huvud och halsar syntes av hästarna. Uppför en väldig höjd var vägen så brant, att man av stockar och stenar byggt halvmeter höga trappsteg, och på dessa klättrade de beundransvärda hästarna upp efter oss.

Vi nödgades också gå över två glaciärer, den ena över en halv mil bred. Deras yttre fysionomi talade visserligen icke mycket om glaciärer, ty det man såg var idel jord och stenmoras, men i de flera centimeter breda sprickorna här och där glittrade isen så djupt ögat kunde nå. Ytan var mycket ojämn. Det hela kom oss att tänka på ett hav med väldiga vågor, som på ett ögonblick stelnat till is. Det var varmt, då vi passerade glaciärerna. Solen brände så het, att svetten rann från pannan under den ansträngande marschen. Men fötterna kändes isande kalla. De lejda hästarna, som nog inte gingo denna väg för första gången, strävade snällt efter över stenrösen, men vår tjänares häst höll på att ge tappt. Vid den sista steniga branten såg det ut, som om han omöjligt skulle kunna komma upp. Tjänaren sprang före och drog honom i ett långt rep flera gånger, men då han kom ett stycke uppåt, stannade han och åkte tillbaka ned, i fallet förande med sig lösa stenar och sin stretande husbonde. Äntligen lyckades det dock för både hästen och tjänaren att komma upp, men svettiga och utmattade voro de båda två. Tjänaren gav med mustiga ord uttryck åt sin förtörnelse över vägen, som han ansåg vara gjord för troll och onda andar och icke för människor och hästar. Han undrade, om vägen till gehenna kunde vara värre.

Tack vare hästarna, som buro oss stycktals, uthärdade vi strapatserna den ena dagen efter den andra. Därtill bidrog också den lyckliga omständigheten, att vi fingo röra oss på skaplig höjd och sluppo ifrån några pass, som överstego 10,000 fot. Syster Hilda Nordquist klarade sig därför här så bra som någon av

oss. Men kraftansträngningarna voro ändå nästan övermänskliga, särskilt de sista dagarna, då vi genom en ohygglig terräng måste reda oss utan hästar för det mesta. Ej underligt därför, att en av de kvinnliga resenärerna, då vi en afton kommo till ett svårt pass, satte sig ned och brast i gråt och förklarade, att det nu vore omöjligt för henne att gå längre.

Ett svårt pass.
Foto mr Gabriel.

De större barnen voro duktiga och gingo till fots långa stycken och fingo därför litet omväxling. För de mindre blev det mera trist att i sina säckar dagen i ända hänga på sina bärares ryggar. De kunde ej heller säga ett ord till bärarna, som ej förstodo ost-turkiska. De bådo också i början mycket bevekande att få rida. Ett äventyr, som en av dem fick vara med om en afton, kom dem emellertid att bättre fördraga

sitt säckliv. En av oss hade gjort vår lille gosse till viljes och tagit honom till sig på hästryggen, men rätt som det var, föll hästen omkull i ett svårt stenmoras, och såväl ryttaren som den lille föllo ned bland sterna. Efter den betan blevo de mindre angelägna om att få rida. De vänjde sig också förunderligt fort vid sin obekväma tillvaro, så att man såg dem hänga hopsjunkna i sina säckar och timalt sova sin bästa sömn, under det de buros fram den farofyllda vägen. Men de försummade aldrig att räta ut sina lemmar vid vår rast på dagarna, då de för någon stund fingo lämna sin fångenskap. Och på kvällarna gävo de oftast uttryck åt sin förkärlek till ryttarelivet genom att betsla på var sitt bylte och på detsamma "rida karavan" en stund.

Något som vi mycket värderade dessa dagar var att vi för varje afton nådde fram till människoboningar, ibland t. o. m. byar med tre à fyra hus och några åkerlappar utmed bergväggarna, ja även små fruktträdgårdar, där sådana frukter, som för två månader sedan voro slut i Ost-Turkestan, nu först voro mogna. Här kunde vi få köpa mjölk och ibland ägg och någon gång ett höns. Folket gjorde i allmänhet sitt bästa för oss. För nätterna fingo vi taga in i deras hus. Men ingen må tro, att det var några trevliga hotell, som här stodo oss till buds. Man fick inte bli alltför irriterad, om man kände, att det kröp och kliade på kroppen. En natt höllo vi på att bli alldeles övermannade. Vi hade varit djärva nog att lägga ut våra sängkläder på några mattor, som värdfolket i all välmening brett ut för oss. Men detta vållade oss en orolig natt och nödvändiggjorde, att vi tillgrepo ett

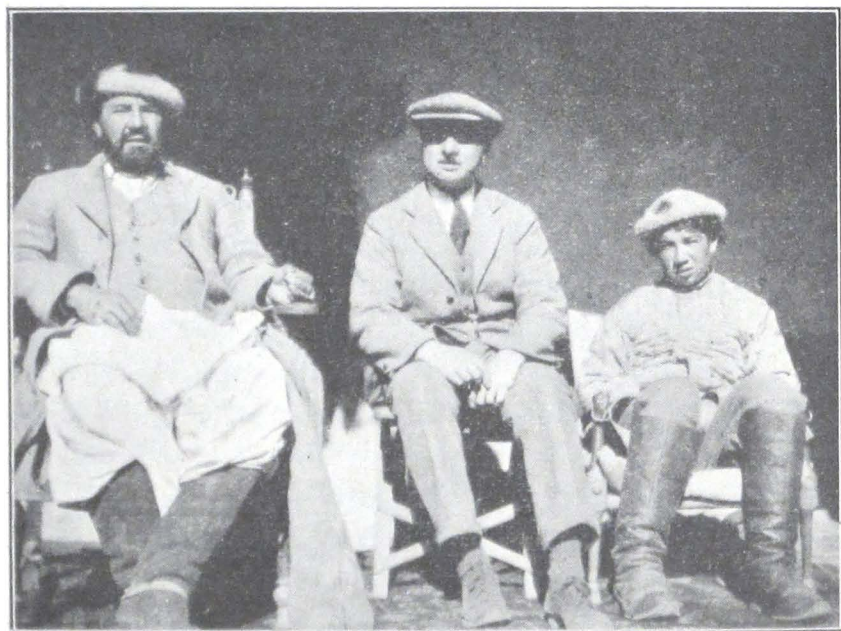
preparat, som vi lyckligtvis fört med oss för eventuella behov. I kläderna hos de små, som buros, måste stor-syn dagligen hållas.

För sista dagsleden mötte oss nya hästar, såsom mr Gabriel lovat. Vägen började fram på dagen bliva bättre, och då vi vid middagstiden närmade oss Hunza, mirens residensplats, utbredde sig med ens för våra ögon en den allra härligaste natur. Det hade förut verkat egendomligt och överraskande att i dessa öds-liga regioner, där intet liv syntes till, på nätterna få övernatta i människoboningar, omgivna av små odlade jordplättar mellan de skyhöga bergen. Här mötte vi ett vidgat, odlingsbart område, som genom stor flit och mycken energi gjorts till en förtjusande by. Jord-månen påminde mycket om Smålands. De små åker-tegarna voro grundligt stenröjda och omgävos av större eller mindre stenmurar. Här fanns t. o. m. små ängs-bitar med stora, lummiga träd, därav en del indiska. Allt utom träden verkade miniatyr, och hela oasen var naturligtvis på alla sidor omgiven av gråa, här och där snökrönta berg.

Innan vi nådde byns centrum, kungaborgen, mötte oss mirens män och hälsade oss, att hans majestät ville se oss alla, både män, kvinnor och barn hos sig. Det gick ej an att här komma med några invändningar, och för resten voro vi nog alla lika intresserade av att få se kungen i detta bergrike. Men det var för-enat med ej så ringa besvär. Hans män läto oss för-stå, att våra resdräkter ej passade för audiens hos hans höghet. Vi måste därför lasta av våra bördor och för att få reda på andra kläder taga upp de pak-et, som vi tänkt öppna först i Indien. Damerna med

barnen fingo sig ett tält anvisat till omklädningsrum, men vi båda män måste låta det försiggå i det fria till allmänt beskådande av en stor del av bygdens folk.

Så ledsagades vi högtidligt in i kungens trädgård, där han själv med en mindre svit satt vid ett stort, massivt stenbord, dukat med tekoppar och stora styc-

Miren och hans yngste son med mr Gabriel i mitten.

Foto mr Gabriel.

ken av ett slags vetebröd. Efter övlig hälsning och sedan vi blivit erbjudna att sitta ned, blev det som vanligt vid visiter en stunds praktisering i konsten att prata utan att egentligen säga någonting. Konversationen blev dock trevligare, genom att han kunde ostürkiska, så att vi sluppo tolk. Han var mycket hygglig men tycktes hålla god vakt om sin värdighet. Och

varför skulle han icke det? Han är ju kung, även om folkmängden i hela hans rike icke är större än befolkningen i en av våra större landsortsstäder i Sverige. Så höllo vi till godo med vad som bjöds oss, vilket smakade utmärkt, och under tiden hölls till vår ära en öronbedövande konsert utanför porten av ett tjog ynglingar, som obarmhärtigt trakterade sina underliga instrument. Vi framlämnade till miren ett fickur som present, och i gengäld lovade han, att vi i fortsättningen skulle få hästar och bärare och annat vi behövde, så länge vi voro inom hans rikets gränser. Till sist lät han till var och en av våra damer överlämna en ros, som vuxit i hans trädgård. Så skildes vi åt. Vi skyndade oss ned till vår karavan och iklädde oss våra resdräkter igen och fortsatte genast vår färd för att till kvällen hinna fram till ett nytt härbärke. Vi borde kanske anmärka, att detta rike ingalunda är det enda, man under denna väg reser igenom. Men det är det största och det enda, där vägen leder förbi residenset. Såväl detta som de övriga ännu mindre "kungadömena" ha visserligen sina infödda härskare, men i verkligheten är det indiska regeringen, som har väldet.

Så fortsatte vi under aftonen vår färd. Vi voro visserligen uttröttade av de föregående dagarnas vedermodor men likväl glada i hågen. Vädret var härligt och vägen jämförelsevis bra. Vi hade fått duktiga hästar, och barnen hade fått lämna sitt "säckliv" och fingo nu rida igen. De fruktade sex dagarna, resans svåraste kraftprov, lågo nu bakom oss, och vi voro alla välbehållna över. Var det verklighet eller blott en dröm? Jo, det var sant, det var verkligt. De svå-

raste tre veckornas väg var tillryggalagd, och vi kunde börja hoppas att stå ut med de tre veckor, vi ännu hade kvar i bergen. Den ömhet i kroppen, som plågade oss så mycket de första dagarna, var för länge sedan över. Vi voro nu duktigt tränade och rätt så hemmastadda med detta vidunderliga liv. Hjärtat fylldes av tack och lov till Gud för hans godhet och för hans trofasta och uppehållande hjälp.

Till vårt närmaste mål, en plats vid namn Gilgit, hade vi ännu 4 1/2 dagsresor. Från dessa dagar är att anteckna, att vi för nätterna fingo taga in i praktiga bungalows, som indiska regeringen för resandes härbärge låtit uppföra hela vägen från Indien ända hit upp till Hunza. De skilja sig bjärt från folkets primitiva lerhus och stenhyddor. Det var något till storlaget för oss att få utbyta de natthärbärgen, som förut stått oss till buds, kirgistält och lerhus, mot väl byggda hus med fönster i väggarna och golv av trä. Det kändes som om hela bädden blivit ren och fin, då man fick breda ut den på ett trägolv. Vi fingo till och med börja använda möbler igen, ty i varje bungalow fanns ett bord, två stolar och en tärtsäng eller järnsäng. På några ställen fanns det till och med två lägenheter. Vid varje bungalow bodde en tillsyningsman, som mot skälig ersättning var oss till hjälp med att anskaffa ägg och mjölk, när sådant stod att uppbringa. När konsulatbetjäningen i Kaschgar eller indiska regeringens män göra resan, sändes bud i förväg, så att man är förberedd hela vägen utefter. Vi, som tillhörde en annan nation, hade fått regeringens tillåtelse att resa igenom, men helt på eget ansvar, och vi fingo därför reda oss själva.

Vi hade, som sagt, fått ridhästar, men till vårt bagage måste vi ha bärare ända ned till Gilgit. Att få sådana mötte heller inga svårigheter, ty det är inte ofta det ges tillfälle till penningeförtjänst i dessa bygder. Men det besvärliga var, att vi för varje dag skulle byta såväl riddjur som bärare. Vi voro därför alltid obekanta med våra hästar, som voro feta och kraftiga men ej så medgörliga som våra utmagrade karavanhästar. En av våra damer råkade en dag få en häst, som till sist kastade av henne bland stenarna, där hon fick ett slag, som hon ännu efter två år är besvärad av. Bärare måste vi byta icke blott var dag utan t. o. m. flera gånger ett par dagar, beroende på, att folket är uppdelat i vissa distrikt, där alla skola vara med om förtjänsten eller uppoffringen, samt därpå, att vägen går genom olika "konungariket", vid vilkas gränser ombyte måste ske. Vi nödgades därför jämt ha bud före oss för att slippa vänta på bärare vid bytesplatserna.

Att flera gånger om dagen med indiskt mynt klara upp avlöningen till så många var förenat med stort huvudbry, men vår ledare och kassaman, ingenjör Witt, var alltid situationen vuxen. Det rörde sig ej om stora summor, ty ersättningen pr man och hel dag var blott en ringa penning. Som tolk fick vår man från Misgar tjänstgöra, ävensom en av tjänarna, som kunde persiska, vilket språk en del av infödingarna kunde.

Den väg vi färdades dessa dagar var kunglig, jämförd med den vi tillryggalagt. Men terrängen var ungefär sig lik. Kolossala arbeten hava här utförts för att få vägen meterbred och jämn. Den är insprängd i branta bergväggar långa stycken. Hemska avgrun-

der stupade rakt ned i floden här och där på ena sidan av vägen. Som vägens enda räcke oftast utgjordes av en stenrad endast, höll man sig gärna intill bergväggen och sökte hålla blicken och tanken ifrån den situation, man befann sig i. Och ändå kände man kallsvetten pärla vissa ögonblick.

Men var färden vågsam och ansträngande, så bjöd den också på scenerier, som ifråga om storslagenhet troligen sakna sitt motstycke i hela världen. Vilken gigantisk och mångfaldig skepnad i denna väldiga bergskapelse! Man kände sig sannerligen så försvinnande liten som ett av markens minsta kryp. Under dessa dagar sågo vi vid flera tillfällen från de höjder vi passerade det allt dominerande Rakapushi, som är 25,000 fot högt. Med sina väldiga snömassor reser sig det majestätiska berget i höjden som en veritabel jätte. En dag färdades vi det så nära, att det föreföll oss, som hade det varit bara en dagsled dit upp. Stillheten och isoleringen från människolivets buller är i dessa trakter rent av underbar. För de enstaka människor, som leva sitt liv här, borde väl nervositet vara något obekant. Och kanske det är så. Men deras tillvaro är i alla fall ej avundsvärd. De hava här likt Pamirbergens folk sin huvudsakliga näring av sina hjordar, som till största delen bestå av fettsvansfår. Av den i Pamir så talrika jaken ser man här endast några enstaka exemplar. I stället kan man någon gång få se nötboskap och hästar. Några sädesslag mogna här. Men fastän bergsborna skrapat ihop varje spade jord och ej lämnat den minsta jordplätt obesädd, få de inte mycket bröd att äta. Deras existens måste vara mycket hård. De föreföllo dock vara tålmodiga och nöjda.

Dessa fyra dagars färd avlöpte för oss utan några större äventyr än det ovannämnda fallet från hästen. Våra tjänare däremot fingo vara med om ett, som blev dem mera påfrestande än några strapatser i bergen. De hade en kväll av infödingarna lånat sig ett koppar-kärl att koka sin mat i, och det höll på att kosta dem livet. De blevo så ärgförgiftade, att det under natten och dagen därpå såg riktigt bekymmersamt ut med dem.

Det var en ovärderlig förmån under hela denna del av resan — den svåraste delen — att vi under två veckors tid hade härligt väder, varken för kallt eller för varmt och därtill riktigt torkväder. Detta sist-nämnda hade under hela resan stor betydelse. Det underlättade mors arbete vid den lilla minstas skötsel ganska betydligt, särskilt beträffande tvättfrågan. Den löstes genom hennes omtänksamhet och lyckliga idé på ett enkelt sätt, om blott vädret var vackert. Hon hade vid avresan från missionsstationen försett sig med lämpliga snören och en påse klädnypor. Vid starten på morgnarna band hon snörena ett par varv över sin överkropp, och på dessa fästes sedan de tvättade barnkläderna med klädnypona. På detta sätt dekorerad gick eller red hon det mesta av dagarna med det resultatet att bekymret för klädernas torkning, som vi åtskilligt brytt oss för, reducerades till en enkel sak. Att kamraterna i början hade ganska roligt åt utstyrelsen och att infödingarna även funno den litet egen-domlig var ju ej att förvånas över.

Sista dagsleden till Gilgit var påfrestande, därför att vi i solgasset ej kunde komma åt vatten på hela dagen, ehuru vi nästan hela tiden följde en väldig flod, som flöt djupt under de klippor, vi färdades fram på.

Men det gick lätt att uthärda både det ena och det andra vid tanken på, att vi voro så nära ett betydelsefullt mål. Det var visserligen ännu två veckors resa kvar till Indien över Himalaja, men två tredjedelar, och det den svåraste vägen av resan, voro tillryggalagda. När vi därför efter att ha passerat de båda stora broarna över Gilgitfloderna nådde samhället och fingo lasta av vid en präktig bungalow, kände vi oss vilja resa ett ebenezer. Vi voro alla friska och krya, och barnen sågo duktigare ut nu, än då vi lämnade den prässande värmen i Ost-Turkestan. Och de likasom vi voro nu väl tränade för återstoden av resan.

ÖVER HIMALAJA.

Gilgit är en intressant och betydande plats i förhållande till sitt läge. Här långt inne bland de ödsliga bergen finns det post- och telegrafstation samt en mindre militärgarnison efter europeiskt mönster. För de engelska och indiska officerarnas och tjänstemännens räkning finnas uppförda präktiga byggnader med trevliga trädgårdar omkring. Så gott som allt vad kolonien behöver för sin tillvaro måste dock föras den två veckor långa vägen från Indien över Himalaja.

För att få hästar till Indien måste vi nu vända oss till förråds- och transportchefen, en engelsk officer. Han väntade en karavan dagen därpå och lovade oss, att vi skulle få taga den tillbaka. Men som han själv om ett par dagar skulle resa till Indien och en annan officer var i annalkande, ville han, att vi skulle vänta, så att det ej behövde bli några svårigheter vid härbärgena. Vi hade ju intet annat att göra än att tacka och lyda, och följderna blev, att vi fingo dröja i Gilgit i nära fem dygn. Detta tog hårt på vårt proviantförråd, men de bekymren avhjälpes genom nämnde officers tillmötesgående. Han lät oss nämligen ur rege-

ringens förråd få taga, vad vi behövde, till billigt pris. Under vårt uppehåll här lyckades vi få meddelande från våra utresande kamrater, som vi förmodat skulle vara på väg från Sverige. De voro nu i Indien, men indiska regeringen hade nekat dem tillåtelse att fara den väg, vi kommit. De höllo nu på att utrusta sig för vägen över Lilla Tibet och Transhimalaja.

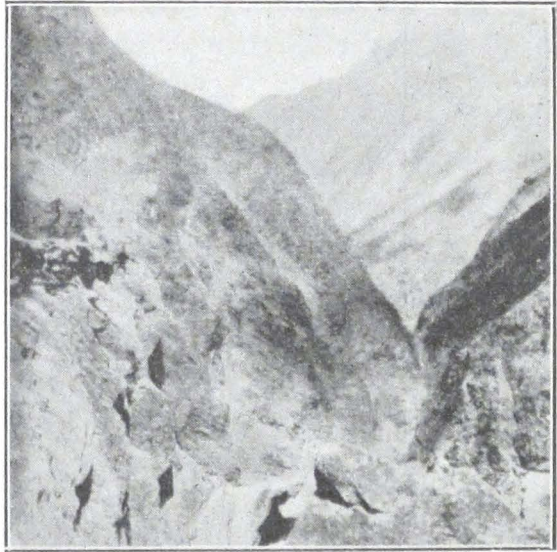
Äntligen fingo vi bryta upp från Gilgit med vår karavan, som bestod av ej mindre än 22 hästar. Våra tjänare, som följt oss ända hit, hade sagt farväl och börjat den mödosamma färden tillbaka till Ost-Turkestan. I deras ställe hade vi tagit andra tjänare i Gilgit, av vilka en kunde några engelska ord. Med de andra däremot såväl som med karavanmännen blev vår samvaro de två veckorna en ömsesidig övning i tecken-
språk och tankeläsning.

De första två dagarna färdades vi genom så gott som steril terräng. En förunderligt torr och het luft, som inte ens avkyldes på nätterna, vållade stark törst, och det var svårt att komma åt vatten. Men vägen var god, även där den var byggd på bergväggarna, och därför redo vi undan med rask fart.

I flera dagar gick vägen utmed en flod, en biflod till Indus, som vid Gilgit genom en annan flodarms tillflöde fått sitt vattenförråd fördubblat. Andra dagen vid middagstiden passerade vi den på en mycket lång och massiv hängbro, byggd av indiska ingenjörer. På andra sidan fanns i bergväggen en jättegrotta, så stor, att den rymde bortåt 50 personer. Vi kunde ej motstå frestelsen att för en stund taga in där. Vi badade i floden, kokade te och åto vår matsäck i denna trolens och jättarnas sal och hade mycket trevligt. Men

bäst vi sutto där, började åskan mullra, och när vi sågo ut, stod det oss klart, att det därute i naturen höll på att draga ihop till oväder. Vi sutto snart på hästryggen igen och drevo på hästarna, så mycket de orkade. Vi hade dock föga utsikt att hinna undan ovädret. Det blev blix och dunder utan like. Åskknallarna mångdubblades av väldiga ekon i bergen åt alla håll. Dess bättre sluppo vi undan med ett par duktiga regnskurar. Och vi kommo fram till härbärgets vid god kondition.

Dagen därpå voro vi uppe kl. halv fyra på morgonen för att komma tidigt iväg. Vi skulle nämligen den dagen passera ett pass vid namn

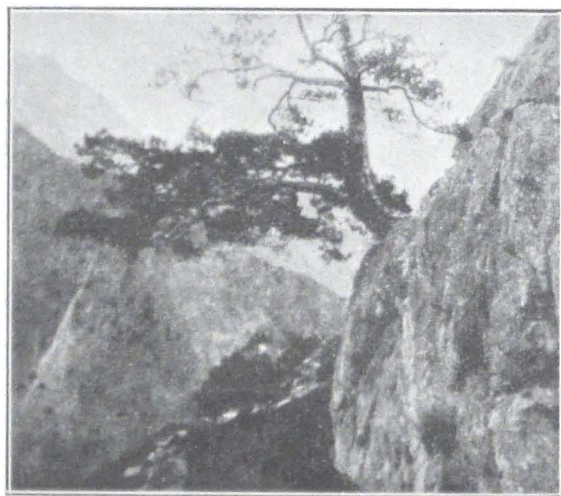
Hattu Pir. Vägen, som går högt uppe på berget, kan ej skönjas på bilden.

Foto John Törnquist.

Hattu Pir, som beskrivits för oss såsom mycket besvärligt. Uppstigningen på själva passet började kl. halv tio, och då vi vid middagstiden nådde krönet, befunno vi oss omkring 4,000 fot högre än där vi voro, då vi startade på morgonen. Vägen gick så gott som hela tiden i sicksack på de stupande branterna, och på sina ställen var den inhuggen i bergväggarna. En torr och het vind blåste även här, och ingen växtlig-

het syntes till. Det var visserligen ansträngande för både människor och djur, men ej så svårt, som vi, efter de beskrivningar vi hört, föreställt oss. Förhållandet var nog det, att de, som för oss målat denna del av vägen såsom svår, ej hade något riktigt begrepp om, vad vi redan varit med om vid passerandet av Pamirbergen.

De tre följande dagarna sänkte sig vägen betydligt. Den var dock mycket bra. Vi färdades nu ge-

Den första tallen.

Foto John Törnquist.

nom en terräng, som var alldeles olik de trakter, vi förut genomrest. Här hade vi härlig skogsmark långa stycken med riktiga jättefuror. På några ställen funno vi t. o. m. smultronplantor och hallonbuskar ävensom nyponbuskar, vilka dig-

nade av en väldig skörd. Knappast kan någon härhemma förstå de känslor, som nu bemäktigade sig oss. För en del av oss var det 8 à 10 år, sedan fosterlandet lämnades, och vi hade under hela denna tid ej sett något sådant. Det var därför som en mäktig hälsning från gamla Sverige, när vi nådde den första tallen, som knotig och ful rotat sig i en bergskreva. Och när vi sedan kommo in i själva skogen, gjorde hänfö-

relsen oss rent av barnsliga. Vi måste stiga av hästarna för att få trampa på mossan och famna furorna. Och av de härliga nyponen plockade vi våra matsäckspåsar fulla. Här funnos också mindre byar, där man på små åkarlappar söker få kornet att mogna. Byarna buro prägeln av stor fattigdom och mycket armod. De stenhyddor, som dessa människor bebo, skulle inte ens den mest fattige i Sverige anse goda nog till kreatursstall.

Efter dessa dagars trevliga omväxling skildes vi från växtligheten igen, ty vägen ledde på branta stigningar upp mot ett nytt pass, Bursilpasset. Efter en för hästarna strävsam dagsled nådde vi ett öde härbärke vid foten av detsamma.

Bostad i två våningar på Himalaja.

Foto John Törnquist.

Denkalla, genomträngande vinden hade på aftonen blivit alltmer bitande, och därför var nu en brasa lika efterlängtd som det svalkande vattnet varit det några dagar förut. Natten blev mindre angenäm, ty huvudvärk och andra bergsjukesymptom störde sömnen. En av oss satt uppe det mesta av natten och skötte brasan. Som tidsfördriv rensades en del av våra plockade nypon och torkades vid elden. Där utanför i den stora ödsligheten

tjöt vinden rent av hemskt, och som snö börjat falla i massor, blev det på efternatten ett hiskligt yrväder. Vi hade hört respektingivande skildringar från passerandet av Bursil-passet i snöstorm, och nu tycktes vi stå här ansikte mot ansikte med denna avskräckande situation. Tidigt på ottan voro vi alla uppe och diskuterade vår ställning utan att bli klokare för det. Vid en liten rekognosering i första dagningen befanns verkligheten överträffa våra dystraste föreställningar. Utanför väggarna till vår bungalow lågo några kameler, tillhörande en karavan, som anlant sent på kvällen. Kamelerna voro till hälften översnöade, men de tycktes ändå föredraga att ligga stilla. Litet längre bort stodo här och där våra hästar, huttrande av köld, och yrvädet tycktes snarare tilltaga än avtaga. Vi sökte få upp våra karavanmän, som lågo hopkrupna i ett skjul bredvid, men det gick ej fort. Och ingen får förundra sig över, att de ej voro så ivriga att ge sig ut, då de flesta av dem endast hade dåliga sandaler och inga strumpor på fötterna. För övrigt voro de långt ifrån vinterklädda. Att rådgöra med dem gick helt naturligt mycket dåligt, då vi ej kunde varandras språk. Föga uppmuntrade vände vi åter in, sökte tvinga i oss vår enkla frukost och överlade på nytt. Vi insågo mer än väl det riskabla i att nu bestiga passet, särskilt med tanke på barnen. Men möjligheten att nödgas ligga över här kanske i flera dagar var också i högsta grad avskräckande och för hästarnas skull alldeles otänkbar, då vi inte hade något foder till dem. Vi anbefalldo oss därför i Guds hand och beslöto att bryta upp. Våra tvehågsna män måste nu ut i snön och samla ihop hästarna, som lastades i hast, varpå vi startade.

De tjocka snömolnen förorsakade en skymningslik dager. Och snön yrde vilt omkring oss. Den stora tystnaden i vårt sällskap rörde en dold ängslan och oro. Vi voro alla mycket bekymrade. Helt visst uppstego också brinnande böner ur våra hjärtans djup till Gud. Av barnen, som även väckts tidigt och nu sutto insvepta i filter och pälsar, hade de mindre snart somnat. Lilla Elisabeth, som nu var sju månader i stället för sex, då vi anträdde resan, och alltjämt hängde om pappas hals i sin tygpåse, hade också nu som vanligt vaggats till sömn av gungningen, så snart hästen börjat gå. Sakta strävade hästarna i den lösa snön upp för de branta stigningarna, och våra stackars karavanmän klevo med sina bara och blåfrusna ben försiktigt efter i hästarnas spår. Om ett par timmar tyckte vi oss märka, att det lugnat på, och då vi nådde krönet, 13,500 fot över havet, var det till vår glädje och överraskning nästan slut med yrvädret, vilket för oss tedde sig som en påtaglig bönhörelse. Övergången av detta pass blev alltså vad oss beträffar långt lättare än vi beräknat. För hästarna däremot blev snöklampningen uppe på platån och det slaskiga och halkiga väglaget under nedstigningen mycket påfrestande, så att då vi vid middagstiden nådde foten på andra sidan, voro de ganska medtagna. Vi hade i alla fall oväntat lätt kommit över Bursil-passet. Men att övergången inte alltid är så enkel, det förstodo vi av de försiktighetsåtgärder, som indiska regeringen vidtagit där. Till undsättning åt sådana, som uppe på platån överrumplas av svåra och långvariga snöstormar, har uppförts ett tornliknande hus, som har telefonförbindelse med närmaste plats i Indien.

Då vi nu lyckligt kommit över det fruktade passet, hade vi inga bekymmer för det återstående av dagsleden. Vi blevo likväl åtskilligt misräknade, ty eftermiddagen blev oss besvärligare än förmiddagen varit. Medan vi rastade och åto vår matsäck, började ett iskallt, stundom snöblandat regn att falla. Och det tilltog allt mera och mera under hela aftonen. Ett häftigt åskväder drog också över oss. För en av damerna, som blivit ett stycke efter, skyggade hästen så häftigt för en blix, att sadeln, som satt för löst på den utsvultna och hopsjunkna kraken, kom på sidan, och hon föll av. Vi övriga visste ingenting härom, förrän hästen kom ifatt oss med sadeln hängande under buken. Dess bättre hade intet värre hänt, än att ryttarinnan fått gå en bit till fots. Väglaget gjorde det den aftonen mer än vanligt enerverande att rida förbi branter och stup, ty hästarna gledo hit och dit i den såpliknande snösörjan. Av hällregnet blevo vi också genomvåta, och mot kvällen blev det rätt kallt. Det är oss en gåta, att ingen av oss blev förkyld. Småttingarna voro den dagen ledsna, och de mindre tyckte nu som många gånger förut, att vi inte skulle stanna i bergen längre utan resa till Sverige.

Det behöver ej sägas, att härbärgets, som nåddes vid mörkrets inbrott den dagen, var särskilt värderat och efterlängtat av såväl oss som våra utsvultna och trötta hästar. I den präktiga bungalowns tvenne rum flammade snart härliga brasor, som underhöllos långt sedan matlagningen var över. Från krokarna i väggarna spändes rep tvärs över rummen, och på dessa hängdes våra våta kläder för att torka något under natten.

Hade vi hoppats på gynnsammare väder följande dag, blevo vi besvikna, då vi på morgonen sågo ut. Regnet hade genom nattkylan förvandlats till snö, som fallit decimetertjockt, och alltjämt föllo täta, stora flingor. I dörren till sitt rum sutto karavanmännen med sorgen min, tydligen bekymrade för sina stackars hästar, som hungriga och huttrande av köld trängt sig samman i en klunga nedanför bergslutningen. Denna syn gjorde också oss förstämde. Det sved inom oss av medlidande, då vi tänkte på huru de stackars djuren hela efternatten stått i denna belägenhet och huru de på två dygn icke fått mera till livs än vad de kommit åt av det knappa betet på kvällarna, innan det gömmts av snön. Men vi kunde ingenting göra, ty vi voro utan foder, och något hus till dem fanns icke.

Föregående aftons upplevelser hade ingivit oss respekt för ruskigt väder, varför vi lågo stilla tills fram på dagen, då snömolnen skingrades och det blev mildare. Då vi kommo längre nedåt, befanns snön vara förvandlad till snöslask, i vilket våra medtagna hästar halkade hit och dit. Ett par föllo också, dock utan att någon olycka hände. Sent på kvällen nådde vi härbärget.

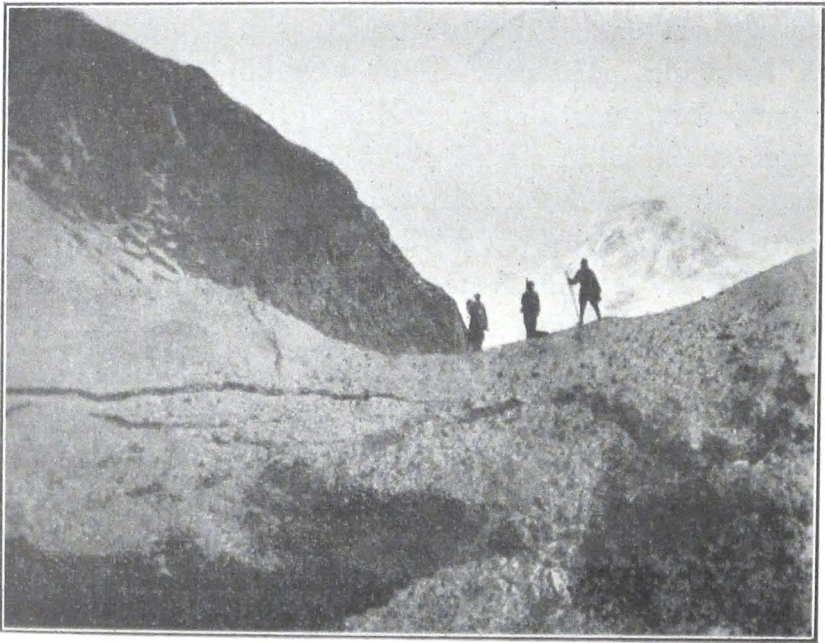
Följande dag hade våra hästar hämtat sig rätt betydligt, tack vare gott bete under natten. Vägen bar utför genom härlig skogsmark. Ett par små valnöts- och kastanjlundar voro lika överraskande som tydliga bevis för, att vi nu närmade oss blidare trakter och målet för vår bergresa. Vi hade klart för oss, att vi endast hade två dagsleder kvar och började talas vid om att försöka göra dem båda på en dag. Det, att vi visste oss vara målet så nära, var drivande nog, men dessutom hade ett meddelande om att vår utre-

sande kamrat Hermansson blivit liggande sjuk i Indien gjort oss ivriga att så fort som möjligt komma dit. Då vi nått härbärgets på aftonen och sett att hästarna skulle få någorlunda bete för natten, dristade vi att förelägga karavanmännen våra planer. De väckte emellertid hela deras opposition. Med ord och gester sökte de få oss att förstå, att det var en omöjlig sak. De pekade på sina magra hästar, menande att de skulle dö o. s. v. Men då vi lovade dem, att de vid framkomsten skulle få ett får till kalas, blevo de hastigt och grundligt omvända. Ja, de blevo minst lika ivriga som vi för förslaget.

Följande morgon voro vi således tidigt uppe. Tanken på, att det nu var sista gången vi surrade och lastade vårt bagage och att vi på kvällen skulle få säga farväl till karavanlivet, förtog trötthetskänslan och rent av väckte våra domnade krafter till nytt liv.

Dagen började med en kall tjock dimma, så att vi just ingenting annat sågo, än att vägen bar uppåt. Fram på förmiddagen, då vi gått upp för en brant stigning, befunno vi oss plötsligt ovan molnen och fingo då se skogklädda berg med snökrönte toppar, som badade i det härligaste solljus. Vägen erbjöd nu inga svårigheter eller faror för oss, men en tid på våren är här den livsfarligaste delen av hela resan. På branterna högre upp lägga sig nämligen kollossala snömassor, vilka, när de en gång börja smälta, kunna bilda snöskred av väldiga dimensioner. De begrava allt, som kommer i deras väg, och för det ned mot djupet. Det har hänt, att postbuden, som måste gå i alla väder, famnats av sådana laviner och varit spårlost försvunna, tills högsommarens sol smält snömas-

sorna nere i dalgången, då de förolyckades kroppar och postväskorna åter kommit i dagen. För några år sedan inträffade ett snöskred ovanför en bungalow, uppförd på en plats, som ansetts säker, och hela byggnaden sopades med som en leksak. Inte underligt därför, att de, som dessa tider nödvändigt måste passera,

Ett snöskred. Snömassorna så sammanpackade, att man kan gå på dem som på fast mark.

Foto mr Gabriel.

gå fram med sådan försiktighet och bävan, att de ej våga hosta eller nysa av fruktan för att genom ljudvågorna sätta en lavin i gång. Nu fanns ju ingen fara, men det kändes nästan kusligt att blott tänka på de människor, som under de kritiska veckorna här få våga livet för sitt bröd.

Efter ett par timmars ritt uppför en mycket brant stigning nådde vi vid tolvtiden på dagen krönet av vårt sista pass, Tragbalpasset, som är 12,000 fot högt. Det var med undantag av själva platån beväxt med ståtlig barrskog och ett och annat lövträd, allt betäckt med nyfallen snö. — — Nu var det stora ögonblicket kommet. — — Just som vi vid början av nedstigningen svängde om en bergkam, öppnade sig på en gång för oss Kashmirs slättland. Från den höjd, på vilken vi befunno oss, var denna härliga grönska, som djupt under oss sträckte sig så långt ögat kunde nå, och de många floderna, som i solskenet lyste som vackra silverband, i och för sig ett förtjusande panorama. Men för oss var tavlan så mycket mera hänförande, som den var målet, som vi strävat för i 42 dagar. Den livslust och barnafrojd, som hela dagen stimulerat oss lät sig nu ej längre behärskas. Vi klappade i händerna och uppgåvo glädjerop som små barn, och det stycke väg, vi ännu hade nedför passet, tedde sig för oss som en triumffärd. Vi kände knappast behov av att rasta, men för hästarnas skull gjorde vi det vid en bungalow, härligt belägen på den skogklädda sluttningen.

Vårt sista vägstycke var på allt sätt trevligt, men i fråga om avståndet hade vi misstagit oss. Vi tänkte, då vi stodo på höjden av passet, att vi på några timmar skulle vara framme, men det tog oss icke mindre än 8 timmar, och det blev därför sena kvällen, innan vi nådde fram. Våra hästar voro uttröttade, och det var med nöd en av dem släpade sig fram. Så var det också med oss, och det var ju icke underligt, då vi i ett sträck suttit på hästryggen i 14 timmar.

Men var det verkligen sant, att vi nu fingo stiga av för sista gången och att vår färd, "det absurda vågstycket", verkligen gått så lyckligt, att vi alla välbehållna voro här? Ja, det var verkligen sant! Men nog föreföll det oss som en dröm. Våra magra och såriga hästar skulle nu inte längre behöva lida för vår skull. Karavanmännen fingo pengar till ett får. Kanske det räckte till två. Glada och belåtna bjödo de oss nu farväl.

Den plats, vi nu kommit till, var en större by, vid namn Bandipur. Härifrån foro vid flodvägen i täckta, prämlignande båtar på två och en halv dagar till Srinigar, huvudstaden i Kashmir, Indiens nordligaste provins. Här funno vi vår blivande kamrat Hermansson sjuk i tyfoidfeber jämte hans kamrat Persson, som måst stanna för att hjälpa honom. De övriga av de utresande hade rest. Sedan vi under några dagar gjort våra prövade kamrater sällskap och njutit av Kashmirs härliga natur och klimat, fortsatte vi resan genom Indien och sedan över Suez och Medelhavet via kontinenten till Sverige, vilken resa tog sex veckor. Den resan gjordes ju med civilisationens kommunikationsmedel och bekvämligheter, och därom skola vi ingenting säga. Hela vår resa från Ost-Turkestan till Sverige tog oss sammanlagt tre månader.

Till sist blott ett par ord. Det ena en upplysning om, att det finnes en annan väg längre öster ut över Lilla Tibet och Transhimalaja, den nämligen, som våra omnämnda utresande kamrater måste taga och som alla de övriga tagit med undantag av missionär Törnquist, som reste samma väg som vi. Denna väg är t. o. m. en gammal karavanväg mellan Ost-Turkestan

och Indien. Vi hade av infödingar fått så avskräckande beskrivningar på den, att vi hellre vågade resa den nya, som anlagts av indiska regeringen för post och militära intressen. Men som vi nu vid jämförelse med varandras beskrivningar kommit till insikt om, att den gamla är drägligare, kommer den att bli missionärernas väg till och från Ost-Turkestan, tills det åter en gång blir möjligt att taga den normala vägen, nämligen vägen över Ryssland.

Det andra och sista, som vi ville säga, är, att det, att vår vågsamma färd slutade så lyckligt, icke bör ses såsom någon som helst bragd av oss utan såsom ett bevis på Guds mäktiga hjälp och beskydd. För oss utgöra upplevelserna under hela vår resa en bekräftelse på, att Gud hör bön och hjälper dem, som förtrösta på honom. Denna skildring har ock skrivits med en önskan, att den för andra skulle få vara ett vittnesbörd därom.

Pris 90 öre

Stockholm 1924
Boktryckeri A-B P. A. Palmers Eftn.